

Goed je handen wassen!

Jelle Reumer

Op de deur van de toiletten in ons museum hangt een aansporing om, na toiletbezoek, toch vooral de handen goed te wassen. Dat is een goede gewoonte, waarvan nut en noodzaak echter nog wel eens aan discussie en vragen onderhevig zijn. De meeste mensen kunnen ten slotte zeer goed ter toilette gaan zonder dat ze met hun handen de vloeibare of vaste menselijke afscheidselen beroeren. Hooguit pak je een paar knopen, een ritssluitingfliepertje, een broekriem en wat textiel beet, waarvan we aanmenen dat dat allemaal niet of nauwelijks verontreinigd is door de darmbacterie *Escherichia coli* of andere microscopische griezels. De meeste verontreiniging bij het toiletbezoek pik je niet op bij het aanraken van lichaam en kleding, maar bij het betasten van de zeepdispenser, de kraanknop, de handdoek, de lauwwarme luchtstroom en de deurklink. Het risico dat je dus viezer naar buiten komt dan dat je naar binnen bent gegaan, is niet denkbeeldig, zelfs reëel.

Het handenwassen lijkt daarmee in zekere zin een ritueel. Het is een wasbeer-achtige handeling, uitsluitend bedoeld om het frisheidsknobbeltje in de kleine hersenen te bevredigen. Om de stelling wat bond te formuleren: de zin van handenwassen na toiletbezoek zit volledig tussen de oren. Het geeft een gevoel van frisheid dat dikwijls niet door objectieve waarneming kan worden bevestigd. We doen het dus gewoon uit gewoonte.

Handen wassen is al een oude bezigheid. Het ritueel komt zelfs voor in de tekstboekjes van de Matthäus-Passion van J.S. Bach, waar ik me zoals zovelen ieder jaar aan overgeef (in mijn geval te Oudenbosch), wat overigens ook een ritueel is. De landvoogd, Pontius Pilatus, laat het volk kiezen of Jezus danwel een willekeurige crimineel geëxecuteerd zal gaan worden, waarbij het volk de crimineel laat lopen en de landvoogd zijn handen in onschuld wast. In de tekst van Bach's passie (vers 59 uit de Matthäus):

Da aber Pilatus sahe, dass er nichts schaffete, sondern dass ein viel grösser Getümmel ward, nahm er Wasser und wusch die Hände vor dem Volk, und sprach: Ich bin unschuldig an dem Blut dieses Gerechten, sehet ihr zu. Da antwortete das ganze Volk, und sprach: Sein Blut komme über uns und unsre Kinder. Da gab er ihnen Barrabam los; aber Jesus liess er geisseln und überantwortete ihn, dass er gekreuziget würde.

Deze tekst volgt bijna letterlijk de bijbeltekst, in dit geval Matteus 27: 24-26, die luidt:

Toen Pilatus inzag dat zijn tussenkomst nergens toe leidde, dat het er integendeel naar uit zag dat men in opstand zou komen, liet hij water brengen, waste ten overstaan van de menigte zijn handen en zei: 'Ik ben onschuldig aan de dood van deze man. Zie het zelf maar op te lossen.' En heel het volk antwoordde: 'Laat zijn bloed óns dan maar worden aangerekend, en onze kinderen!' Daarop liet Pilatus Barabbas vrij, maar Jezus leverde hij uit om gekruisigd te worden, nadat hij hem eerst nog had laten geselen. (bron: De Nieuwe Bijbelvertaling, 2004-2007)

We zien hier dat de daad van het handenwassen leidt tot een gevoel van onschuld. Het is zelfs een bekend spreekwoord geworden: de handen in onschuld wassen.

Is dat niet vreemd? Je wast je handen (een nogal lichamelijke bezigheid) en vervolgens treedt er een effect op in het brein (het gevoel van onschuld in dit geval). Kan dat wel? Het antwoord op deze vraag stond onlangs in het bekende blad *Science*. Onder de titel *Washing Away Postdecisional Dissonance* schrijven twee Amerikaanse psychologen over het fenomeen dat handenwassen bijdraagt aan een andere kijk op vooraf genomen beslissingen.

Het onderzoek heeft te maken met het ingewikkelde begrip cognitieve dissonantie. Dit is een intern gevoelde strijdigheid die bijvoorbeeld ontstaat wanneer men een keuze heeft moeten nemen tussen twee aanvankelijk gelijkwaardige mogelijkheden, bijvoorbeeld: ga ik naar Parijs of naar Rome voor een weekje vakantie? Men besluit om naar Rome te gaan, en beoordeelt vervolgens Parijs als zijnde minder leuk. Men gaat daarbij onbewust op zoek naar argumenten om de keuze te bevestigen. Op die manier beschermt het brein zich tegen zoiets als wroeging. De Amerikaanse onderzoekers lieten groepen proefpersonen zulke keuzes maken, en lieten de mensen daarna wel of niet de handen wassen (zonder ze over het doel van dit handenwassen in te lichten). Vervolgens bleek de cognitieve dissonantie bijna verdwenen. Met andere woorden: het handen wassen reduceert de noodzaak om keuzes te verantwoorden, door het gevoel van strijdigheid te reduceren. Het risico op wroeging is daardoor ook geringer.

Landvoogd Pilatus bewees tweeduizend jaar geleden al het gelijk van dit recente Amerikaanse onderzoek. Pilatus liet het volk de keuze maken tussen Jezus of Barrabas (let op: hij maakte de keuze niet zelf, maar liet het doen - ook een middel om wroeging te reduceren want dan kun je altijd 'de ander' de schuld in de schoenen schuiven). Hij waste vervolgens zijn handen en voelde zich onschuldig.

Conclusie van dit alles: wie na het toiletbezoek zijn of haar handen wast, draagt weliswaar niet bij aan het bevorderen van enige vorm van hygiëne, maar hoeft zich in elk geval niet schuldig te voelen als er zich weer eens een uitbraak van norovirussen, kippengriep of H3N2 voordoet. Die mogelijke schuld is met het waswater in het afvoerputje verdwenen. We zouden er dus voor kunnen kiezen om het volgende bord op de toiletdeuren te hangen:

"reduceer uw cognitieve dissonantie en was uw handen goed met water en zeep. Matth. 27:24-26".

Maar of dat veel begrip van de museumbezoeker zal opleveren, waag ik te betwijfelen. ◀

Referentie

S.W.S. Lee & N. Schwarz, 2010 - Washing Away Postdecisional Dissonance - *Science* 328: 709